

Hedenskab og kristendom belyst ved to forfatterskaber

af *Andreas Meng*

*Undersætningen i den Sætning: Gud er Kjerlighed, er: han er Din Døds-Fjende.
(Søren Kierkegaard, "Øieblikket nr. 5")*

Hvad der udgiver sig for at være kristendom, er sjældent andet end en forsødende tilsætning til en mere eller mindre udtalt folkereligiøsitet. Sådan har det nok været siden begyndelsen. Sådan var det også på Henrik Pontoppidans tid. Et forhold som han skildrede skarpt i sin novelle *Knokkelmanden*, hvor ægteparret Ane og Simon render fra den ene heksedoktor til den anden i grufuld forventning om Anes snarlige død, for at få hjælp til at fjerne den uheldige forhindring, som driver en kile ind i deres ellers så lykkelige hverdag.

Mod bogens afslutning føjes kristendommen til som endnu en sutteklud i rækken, der ikke vil lade Ane være død, men give det hele mening. Sådan er det også i vore dage, hvor man bilder hinanden ind, at man kommer i himlen og kan kigge ned, at man bliver en stjerne på nattehimlen, en gæst ved langbordet eller som Hella Joof siger det i sin katekismus: "Døden betyder, at vi forlader vores krop og går over i en anden form. Intet forsvinder. Vi har altid været her og vil altid være her". Altså, vi dør ikke, det er bare en leg, for så uretfærdig vil Gud dog ikke være, at han sådan lader os dø, han elsker os jo, ham den gamle, og kender da alle vores gode sider.

Med "alt kød må dø", mener vi det ikke så radikalt enfoldigt, det må da bare betyde, alt det dårlige må blive fjernet fra os: den ømme ryg, rygetrangen, at vi bander for meget eller begærer vores medmenneskes hustru. At alt det gode i os overlever døden, og bliver potenseret, det er hvad man forstår ved Paulus' tale om, at man er levende ved guds ånd.

Men ligesom Ane og Simon er vi alle trælle for døden. I vores iver for at undgå Guds dom over synderen, er vi slaver af ethvert forsøg på at slippe udenom den: det være med magisk overtro på karma, livsfilosofier om at "gribe dagen", spisevaner, det teknologiske – og medicinske fremskridt eller troen på kødets opstandelse. Og dermed lever vi ikke for Gud og vores medmenneske, men har så evigt travlt med at hytte vores eget.

O R D E T

Ikke desto mindre udgives denne sutteklud dog ofte som et udtryk for en ægte kristentro. Umiddelbart kan det også være svært at skelne, fordi ordene er de samme. Men evangeliet, det er skillelinjen, og hvor det forkyndes, da ses tingene i det rette lys. Derfor vil det da også være nærliggende at belyse to stykker litteratur der forkynder det ene og det andet. Her kan

man med fordel tage fat i Kaj Munks *Ordet* og Martin A. Hansens *Høstgildet*. Det interessante ved en sammenligning af disse to tekster er, at de begge to omhandler sammenlignelige begivenheder: to dødsfald, og at de begge har som forudsætning at forkynde kristendom. Begge forfattere var da også kendte både i samtiden og i eftertiden for deres indsats under krigen, deres litterære værker (og dette gælder måske specielt Hansen) og for deres forkyndelse (omvendt her gælder dette vel mest Munk). De to historier har samme tema, om man må bruge sådan et ord, men i forkyndelsen er de adskilt.

Kaj Munks *Ordet* omhandler to familier i Vestjylland, en grundtvigiansk og en missionsk. Den grundtvigianske gårdejer, Morten Borgen, har tre sønner, hvoraf den mellemste, Johannes, er blevet sindssyg og anser sig selv for at være Jesus. Den yngste søn, Anders, vil gerne gifte sig med den missionske Peder Skrædders datter, men denne del af historien skal vi ikke opholde os meget mere ved. Hvad der er stykkets klimaks, indtræffer nemlig ved Mikkels, Mortens ældste søns, kones død.

Inger, som hun hedder, dør i barselssengen. Tilbage står Morten, Mikkel og hele gården i magtesløshed. Morten er da ikke sen til at give sig i hast med forklaringerne til Ingers død, ”Dette her er godt for noget, Hr. Pastor”, og præsten supplerer med et, ”Saa visst som der er en Mening i og med Livet, er Døden kun en Overgang,(...)”, og som den tredje af Jobs venner kan Peder Skrædder da også føje mening til forargelsen, ”Jeg synes, hun ligger der som et Offer for dine Synder, Mikkel”. Ind i scenen træder også Johannes, som efter en kort forsvinden er blevet fundet og kureret for sin sindssyge.

Johannes, som er vendt tilbage med ”Opstandelsestroens Sejrsforvisning”, griber fat i Mikkels og Inges datter og får ved deres fælles bøn vakt Inge til live igen. Den naive barnetro og det lidenskabelige mod til oprigtig bøn. Det er svaret. Ejer vi blot det rette sind, den rette tro og lidenskab, så kan vi overkomme døden. Eller med hans egne ord: ”Jeg har skrevet et skuespil, hvor en brændende tro kalder en død tilbage til livet”.

Hvis altså bare vi har en tilstrækkelig stærk og inderlig tro på gud og tør bede i denne, så kan vi få det som vi ønsker os det. Og det vil i store træk sige: at overvinde døden ved os selv. Og så er døden jo alligevel ikke så svær, for tror vi bare nok, så dør vi da slet ikke. Niels Nøjgaard er da heller ikke i tvivl om, at dette drama ikke væsentligt relaterer sig til dette liv, men til ”livet bag graven”. Eller sagt på hellask: ”Døden betyder, at vi forlader vores krop og går over i en anden form. Intet forsvinder. Vi har altid været her og vil altid være her”, og man kan med Munk tilføje: hvis da blot du ejer den lidenskabelige, naive og modige sejrsforvisning.

Her er troen en egenskab ved os selv, og ved den egenskab skal ikke Gud sejre, nej, der skal *vi* sejre og beholde livet, om end vi dør. Ved os selv skal vi sejre til at forblive os selv. Hvor man i gamle dage blot skulle grave et brugt brudeskørt ned ved midnatstide, være modig på kamppladsen eller ofre lidt til vætterne ved midsommer, introducerer ”kristendommen” nu bare en ny måde at bjerge livet på: den valuta man kalder ”tro”.

Martin A. Hansens novelle *Høstgildet* fra samlingen *Agerbønen* tager sit udgangspunkt i et høstgilde på landet. Ved festen sker der det tragiske, at en røgter, Johan, dræber en ung dreng ved navn Jens Otto ved at drikke ham ihjel. Da Jens Ottos far kommer for at hente drengen og slår præstens tilbud om hjælp hen med et, ”kan du gøre ham levende?”, stiller det den unge præst i en eksistentiel fortvivelse, for det kan han rigtignok ikke.

Han kan heller ikke bruge alle de fine forklaringer, der tilbydes mennesket som forklaring på lidelsen og døden: ”Ja. Nielsen kunde jo let forklare det. Mening? Vilde han sige, det er en Prøvelse. En Herrens Prøvelse ... men den Tanke hører hjemme i høj og tynd Luft”.

Det er teologisk tankespind, når mennesket prøver at gå Gud i kortene og komme udenom den forargelse som døden er: ”Jeg har lært meget af den dreng, alt hvad jeg ved, sagde han, jeg har lært, hvad der skulle være mit kald. At give det meningsløse mening. At komme med noget, der er større, rigere, dybere end trøst og råd. Men jeg har ikke lært at komme med det. Jeg kommer tomhændet”.

Og præsten tager denne magtesløshed på sig. Han kan hverken gøre fra eller til, han har ikke gode råd eller fortællinger, der kan lindre smerten. Han har kun et, og der er bønnen til Jesus Kristus om opstandelsen i gud, og med den går han hjem til den sørgende familie for at være tomhændet sammen med dem i bønnen til Gud.

”Kan du gøre ham levende, Præst? Præsten saa den store, haarde Mand i Øjnene og svarede: - Kan du tro sammen med mig, da skal Jesus Kristus kalde ham op ... Da vidste Præsten, at han havde brudt Muren og givet Faderen den første, frygtelige Hjælp, og han gik tilbage for at være hos den døde”.

Han havde brudt muren, den mur som er mellem os mennesker, men som kun kan brydes ned ved Kristus, den mur som også adskiller liv fra død. Ikke ved vores tro, men ved Jesus Kristus gøres vi levende. Ikke til vores eget, men til et liv for ham og medmennesket: dvs. det, som er livet.

”Og han gik tilbage for at være hos den døde”. Den døde er død, han bliver ikke andet. Her er opstandelsen ikke, at den døde ikke er død alligevel, men at den døde er levende i gud. Når vi dør, da er vi ikke uden ham, men levende for Gud. Det var dødens brod, at den adskilte os fra Gud, men ved korsdøden er dødens brod væk, således at Gud bliver alt i alle, når vi er blevet til muld. Den opstandelse, som vi ikke fatter og ikke ved hvordan ser ud, men som man må tro og håbe på, er en opstandelse til Gud: den er livet. Både her og hisset. Og den vil altid betyde vores afdøen. Når vi bliver til intet, når vi ankommer tomhændede, da står Gud der. At blive til intet overfor gud, det er kristendom.

Den kristne kender ikke en bedre virkelighed end den ikke-kristne, men tror og håber, at under lidelsen og døden, som vedbliver at være en forfærdelse og en forargelse, er vi ikke

forkastet af Gud, men under Guds nåde. Under døden, der er livet. Under korset, der er vi ikke længere fortabelsens æt, vredens børn, men Guds børn og arvinger til evigt liv.

Mennesket er ikke ene – dette er paa engang død og evangelium. (Tage Schack, "Afhandlinger")